

PEDESET DVA AFORIZMA

Žak Derida

1. Aforizam obrezan, svojim sadržajem jednako kao i svojom formom odlučuje igru reči. Isto tako, ako govori o arhitekturi, on je ne pokazuje. Sve ide samo od sebe i aforizam, kao zamena za diskurs prečesto izvodi trivijalnu očiglednost autoritativnog jedne rečenice.

2. Očekuje se aforizam koji iskazuje istinito. On predskazuje, proriče katkad, izriče ono šta jeste i šta će biti, unapred odlučuje u jednoj monumentalnoj formi, ali anarhitekturnoj: razdvojeno i a-sistemski.

3. Ukoliko postoji istina arhitekture, ona je dvostruko alergična na aforizam: ona se proizvodi kao takva, suštinski, izvan diskursa. Ona se sastoji od jedne artikulisane organizacije, ali mutave artikulacije.

4. Govoriti ovde aforističarski, i kroz aforizme, to je smeštati se u analogiji između retorike i arhitekture. Pretpostavlja se doista rešenje problema, jednog od problema pred kojima se reskira, pred svakim na svoj način, svi se tekstovi ovde sabiraju. Analogija između LOGOSA/logija/ i arhitekture nije samo jedna analogija između ostalih. Šta više ona se ne može redukovati na prostu retoričku figuru. PROBLEM analogije znači definiše sam prostor ove knjige, otvorenost predatu svome PROJEKTU.

5. PROBLEM, subjekt jedne diskusije ili tema jednog istraživanja ocrta uvek, skicira linije jedne konstrukcije. Ovo obično arhitektura podupire. PROBLEMA: ono što se anticipira ili ono što se predlaže, OBJEKT koji se postavlja preda se, oklop, štiti, smetnja, odežda, bedem, ispust, uzvis, prepreka. Uvek se povlači ispred i iza problema.

6. Šta je PROJEKT uopšte? I šta je »projekat« arhitekturi? Kako interpretirati njegovu genealogiju, autoritet, njegovu politiku — rečju, njegovu filozofiju na delu? Ako se tekstovi sjedinjeni u ovoj knjizi ukrštaju oko takvih pitanja, onda je upitno ono što može označavati »projekat« ovoga ovde, onoga što se postavlja ili skuplja u jedan predgovor, pre-svega ili pre-projekta jedne knjige o arhitekturi i filozofiji.

7. Tekst koji se prezentira kao simulakrum pred-govorenja, diskontinuitetna serija, arhipelag aforizama, eto jedne kompozicije koja se na ovom mestu ne može tolerisati, retoričkog i arhitekturnog monstuma. Demontirajte je. Potom čitajte knjigu. Poćete možda da sumnjate.

8. Ovo je reč, fraza, znači ovo nije arhitektura. Ali dokažite, iznesite vaše aksiome i vaše definicije i vaše postulate.

9. Evo arhitekture: nećat projekt i u nadolaženju, škola još uvek nepoznata, stil u definisanju, prostor nenastanljiv, pronalaženje novih paradigmi.

10. PARADEIGMA označava »arhitektonski plan«, na primer. Ali PARADEIGMA, to je takođe i primer. Ostaje da se zna ono što pridolazi kada se govori o arhitekturnoj paradigmi za druge prostore, drugačije tehnike, umetnosti, pisanja. Paradigma kao paradigma za celu paradigmu. O igri reči u arhitekturi — i ako je Witz tu mogući.

11. Arhitektura ne podnosi aforizam, i to je tako otkako arhitektura postoji kao takva na Zapadu. Valja možda zaključiti da aforizam doslovno ne postoji: on se ne pojavljuje, ne daje se videti u prostoru, ne prelazi, ne obitava. On nije, ukoliko ga uopšte ima. Kako se on uopšte daje čitanju? Ni između, ni kao kob, on nema znači ni početak ni kraj, ni temelj ni dovršenje, ni gore ni dole, ni unutra ni izvan. Ove tvrdnje imaju smisla kao uslov jedne analogije između diskursa i svih umetnosti iskazanih prostorom.

12. Ovo je aforizam, rečeno je. I to zadovoljava da se citira.

13. O citiranju: dobro da ono treba biti založeno na jedan pojedinačan način, dobro da ono ne imitira na način u kojem slika ili skulptura u nastajanju reprezentuju model, arhitektura »tradicije« pripada prostoru MIMESIS. Ona je tradicionalna, ona konstituise tradiciju njom samom. Uprkos pričinama, »prisustvo« jedne građevine ne odlaže samo nju samu, ono ponavlja, označava, evocira, saziva, reprodukuje, ono citira takođe. Ono se DRŽI o drugome i REFERIRA se, ono se deli u svoju sopstvenu referencu. O navodnicima u arhitekturi.

14. Nikada nema arhitekture bez »predgovora«. Navodnici ovde signaliziraju rizik analogije. Jedan arhitekturni »predgovor« podrazumeva, između ostalih prethodišta, projekat ili njegove analogije, metodologiju koja definiše puteve i procedure, aksiomatične preambule, principe ili temelje, ekspozicije dovršenja, zatim modele stavljene u delo, i na kraju, u delu samom, sve načine pristupa, prag, vrata, prostor pretsoblja. Ali predgovor (bez navodnika ovoga puta, predgovor jednoj knjizi) treba da oglasi »arhitekturu« jednoga dela, koje suviše teško bi bilo reći da ili ne, zapravo izvodi.

15. Čeka se jedan predgovor koji ispisuje i propisuje kompoziciju knjige: zašto i kako ga treba onda konstruisati. Nema predgovora dekonstrukciji, ne manje no što ne treba predgovor (preface) naličju/envers/.

16. Predgovor je uvek unatrag. On se ispostavlja u odnosu na, kao naručen, ali u svojoj konstrukciji on proizilazi unatrag, on se prostire (»processed«), kao što se kaže o fotog-

rafiji i njenim negativima, do kraja ili do pretpostavljenog dovršenja: određena koncepcija arhitekturnog »projekta«.

17. Analogija uvek proizilazi iz dva smisla, ova knjiga to pokazuje: govori se o arhitekturi jedne knjige, ali su se često poredile takve kamene konstrukcije sa tomovima otvorenog tumačenja.

18. Predgovor nije institucionalni fenomen između ostalih. On sebe ispostavlja kao instituciju od početka do kraja, institucija par excellence.

19. Ispitivati predgovor, to je osloniti se na jednu ideju što sjedinjuje potpis i arhitekturu: zakon praga, zakon na pragu ili pre zakon kao prag sam, i vrata (ogromna tradicija, vrata »pred zakonom«, vrata na mestu zakona, vrata čine zakon koji su ona sama), pravo na ulazak, predstavljanja, naslovi, legitimacija kojom otkrivena građevina dobija imena, oglas, vest, uvod, isticanje perspektive zajedništva, sprovođenje temelja, objava reda, objava poredka početka i kraja, zapovest dovršenja, ARKHE po aspektu TELOSA.

20. Predgovor sabira, privezuje, artikulise, sluti prelaze, odbija aforističku diskontinuiranost. Postoji zabranjeni žanr za predgovor, to je aforizam.

21. Ovo nije aforizam.

22. Collège international de philosophie obezbeđuje mesto jednom SUSRETU, misaonom susretu, između filozofije i arhitekture. Ne da bi stavljanjem licem u lice okončalo, već da bi mislilo ono što se oduvek držalo zajedno, suštinski sustanovalo. Odnos jedne prema drugoj implicira nužnosti koje ne uspostavlja samo metafora ili retorika uopšte (arhitektonično, sistem, temelj, projekat, itd.)

23. Collège international de philosophie jeste istinski predgovor, istina predgovora tome susretu i ovoj knjizi. Predgovor, obzirom da još uvek ne postoji jedan poseban oblik, već četiri godine istražuje forme zajedništva, svoj politički model, koji neće možda biti suviše politički, i svoj arhitekturni smer koji neće možda biti suviše arhitektura. Ali da bi se desio, da bi ovaj susret dobio svoje mesto, i ovu knjigu, on mora biti podržan snagom jedne čvrste institucije, legitimne, otvorene, dobronamerne: le Centre de creation industrielle (CCI). Taj čin je PROBLEM, to će reći najdarežljivije »zaštite« (vidi gore aforizam 5): centar, kreacija, industrija.

24. Jedan istinski aforizam nikada ne upućuje na neki drugi. On se dovoljno na sebi samome, svet ili monada. Ali želeli to ili ne, videli to ili ne, aforizmi se privezuju ovde, KAO aforizmi, i pod broj, numerisanost. Njena serija naborava se u jedan IREVERZIBILAN poredak. U čemu je bez da je arhitekturna. Čitaoće, gledaoće, na posao!

25. Aforizam nikada ne nalaze. Ne uzvikuje, ne propisuje, ne tvrdi. Nasuprot, on predlaže, rešava i kaže ono šta jeste, tačka to je sve. Tačka koja nije uzvik.

26. Collège international de philosophie os novan je zarad zadatka da misli institucionalnost institucije, pre svega svoju sopstve-

nu, naročito ono što nalaže arhitektura, potpis i predgovor (pitanje imena, naslova, projekta, legitimacije, prava na metodu, hijerarhije, itd.) Ali stvar potpuno strana, ukoliko se može DATI MESTO ovakvim susretima i knjizi kao ovoj ovde, jeste možda mera u kojoj još uvek nema mesta ni arhitekturne forme za ono posve vlastito. Ovo bez sumnje podržava nasledene granice starog političko-institucionalnog prostora, jake prinude i minimalne savitljivosti.

27. Collège international de philosophie u svom Pre-projektu trebao bi da misli svoju arhitekturu, ili svoj odnos prema arhitekturi. On treba da pripremi za iznalaženje, ne samo za samoga sebe, konfiguraciju mesta koja ne proizvode filozofsku topiku već je istinski ispituju i dekonstruišu. Ovakva topika smišlja modele ili se reflektuje u njima: socio-akademске strukture, političko-pedagoške hijerarhije, forme zajednice gde je upravljanje od organizacije mesta neretko nemoguće razdvojiti.

28. Dekonstruisati ARTEFAKT imenuje »arhitekturu«, to je možda početi misliti kao ARTEFAKT, iznova promisliti artefakturu oko njega, i tehniku, znači u onoj tački gde ona ostaje nenastanljiva.

29. Reći da arhitektura treba da bude sačuvana od svrhe koje je naznačuju i pre svega od vrednosti stanovanja, nije propisati nestambene konstrukcije, već interesovati se za genealogiju jednog drevnog ugovora između arhitekture i stanovanja. Je li moguće napraviti deo bez uzimanja u obzir stavke stanovanja? Sve se ovde oslanja na »Hajdegerova pitanja« u skladu sa onime što možemo reći kada ga sa latinskog prevodimo kao »babiter«.

30. Arhitektura jedne institucije — na primer institucije filozofije — nije ni njena suština, ni njen atribut, ni njena svojina, ni njen slučaj, ni njena substanta, ni njen fenomen, ni njeno unutra ni njeno spolja. Ono što sledi, što nije ništa, ne smenjuje više konsekvencu filozofije: arhitekture neće biti.

31. Konstruišući se — dekonstruišući se — koda, Collège international de philosophie trebao bi, a to je njegov Pre-projekat, otvoriti filozofiju drugim »disciplinama« (ili bolje, drugačijim pitanjima o mogućnostima »discipline«, o prostoru podučavanja), drugim teorijskim iskustvima i praksama. Ne samo u ime sakralno-svete interdisciplinarnosti koja predpostavlja već posvedočene kompetencije i već legitime objekte, već u ime novih aspekata onoga »jekti« (»jets«) (projekti objekti, subjekti), novih poteza, još uvek nekvalifikovanih. Šta je »postav« za mišljenje? A za arhitekturu? Šta hoće reći »postaviti temelje«? Šta je »gonjenje«, »odašiljanje«, »stremljenje«, »uzdizanje«, »institutisanje«?

Prim. Prev. Ono prevedeno kao »Šta je »postav« za mišljenje« ili mišljenja, od Qu'est — ce que »jeter« pour la pensee?, moglo bi pre ko što je UDARAC, kao »udariti temelje«. Istinsko ponašanje moralo bi da se vezuje za ono »jekti«, te bi se varirali oblici od »jeka«, kao jeke, umnoženog glasa, ili uokvirenog, uzidanog, zaokruženog prostorom).

32. Dekonstrukcija »projekta« u svim njegovim stanjima. Arhitektura JE NE JESTASTVO (est sans être) u projektu — u tehničkom smislu ili negacija tog termina.

33. Valja postaviti arhitekturi jedno pitanje analogno sa onim SUBJEKTILNIM (subjectile) (na primer u slikarstvu, u grafičkim ili vajarskim umetnostima). Pitanje podloge ili substance, SUBJEKTA, onoga koji je PODBAČEN. Ali takođe ono što je unapred ubačeno ili naloženo u PROJEKT (projekcija, program, preskripcija, obećanje, propozicija) sve ono što mu pripada, u arhitekturnom procesu, u momentu odbačaja ili biča-bacanja, postava ili biča — stava (JACERE, JACIO/JACEO). Horizontalno ili vertikalno: temelji za podizanje jedne građevine koja se uvek usmerljuje prema nebu, tamo gde, obustavom očiglednosti MIMESISA, ničega nema. Jedna teza postavlja nešto na mestu ničega ili nedostatka. To je projekat kao proteza. Druga vred-

nost toga PRO: ne unapred ili u nalog, ni problem ni protekcija, već ono što dolazi na mesto — O arhitekturnom nadodavanju.

34. Collège international de philosophie bi trebao, a to je već naznačeno u Pre-projektu, da da mesto istraživanja što povlače PERFORMATIVNA raspolaganja. Pod ovim bi se podrazumevali oni momenti gde znanje čini delo, kada se teorijska utvrda više ne prepušta razdvajanju od događaja koji se zove »kreacija«, »kompozicija«, »konstrukcija«. Ovde nije dovoljno reći da je arhitektura jedna od najboljih paradigmi. Sama reč i pojam paradigma je osnovna arhitekturna vrednost.

35. Collège international de philosophie objavljuje, u svome Pre-projektu, da nikako ne zanemaruje značaj onoga što zovemo podučavanje, i to bez ograničenja isključivo na filozofske discipline. Čitava didaktika dopušta filozofiju, odnos prema filozofiji, neumitno. Kakva je u ovoj zemlji praktična filozofija neupoznata sa pedagogijom arhitekture, predavanjem njene istorije, njenih tehnika, njene teorije, njenih veza sa ostalim »umetnostima«, drugih tekstova, drugih institucija, drugih političko-ekonomskih instanci? U ovoj zemlji i u drugim zemljama? Situacija u Francuskoj je vrlo čudnovata obzirom i na ovu knjigu, te u vezi sa nekoliko filozofskim premisama, može doprineti jednoj vrsti opšteg premeštanja granica, u jedno drugačije iskustvo internacionalnog. To je bez svake sumnje urgentno za arhitekturu, u svakom slučaju osnovni projekat Collége(a).

36. Računa se da ono što se nalazi označeno u ovoj knjizi kao arhitekturni »projekat«, sa oklevanjem biva izjednačavano sa »projektom« Collège international de philosophie. Reći da Collège nema projekat to nije nikako obznaniti njegov empirizam, ili avanturizam. Isto tako, arhitektura bez projekta angažuje se na jednom mnogo misaonijem delu, inventivnijem, povoljnijem nego ikada kada nailazi događaj.

37. Reći o arhitekturi da nje nema, to je možda osluškivati njen nadolazak. Ona zauzima mesto bez da se vratila, eto događaja.

38. Nema projekta dekonstrukcije, nema projekta za dekonstrukciju.

39. Projekat: to jeste i to nije suština arhitekture. On možda beše istorija arhitekture, njen totalni poredak.

40. Ispustiti aforizam na prag. Ne postoji mesto za obitavanje aforizma. Razdvajajuća snaga ne može se pristaviti u arhitektonsko delo, do li u trenutku gde, sa nekakvim zajedničkim delanjem, tajnim ili otkazujućim, ispušta se da integriše u poredak jedne priče, čiju dimenziju potrebuje, u jednoj neprekidnoj istoriji, između početka i kraja, temelja i vrha, poda i krova, tla i vrha piramide...

41. Nema staništa za aforizam, ali ne stanuje se duže od aforizma, ni čovek ni Bog. Aforizam nije ni kuća, ni hram, ni škola, ni parlament, ni AGORA, i grob. Ni piramida, ni dakako STADION. Šta drugo?

42. Hteo ne hteo, aforizam je nepopravljivo poučan.

43. Ništa više arhitekturno od čistog aforizma, kaže drugi. Arhitektura u najfilozofskijoj formi njenoga pojma: ne čist prekid, ne razjedinjeni fragment, već jedan totalitet koji pretenduje na dostatnost, figura sistema (arhitektura je umetnost sistema, kaže Kant) u svojoj elokvenciji najautoritarnijoj, presudnoj, dogmatičnoj, auto-legitimiranoj do popustljivosti, kada ona postavlja sve u delo ceneći tako ekonomiju jedne demonstracije.

44. Aforizam rezimira, nepodeljivošću sebe samog, kao apsolutno znanje. Ne postavlja više pitanja. Tačka ispitivanja: nemogućnost belega jednog diskursa koji je ili koji proizvodi svoju sopstvenu metodu, razumeva u sebi samome svoje preambule i vestibule.

Ako je arhitektura dominirala LOGOSOM, karakter u isto vrme perspektivan, i unutar aforizma trijumfuje takva logocentrična filozofija arhitekture. Aforizam zapoveda, počinje i završava: arhitektoničko, arhi-eschatologija i arhi-teleologija. On ujedinjuje u sebe, povezuje Pre-projekat, projekat, većinu izvođenja, izvođenja dela. On negira otpor materijala. (ovde su sve reči na R: zemlja, materija, kamen, staklo, gvožđe, bez kojih, opšte je mišljenje, nema arhitekture za sebe, samo ANALOGNI diskursi o arhitekturi). Zarad provere ovoga, ne treba se zadovoljiti onime što je Hegel rekao o arhitekturi za sebe, već uzeti u obzir da ono što je ona nije ništa, za sebe, jedanput je sarkriti od teleologije apsolutnog znanja. Odista, aforizmi se ne mogu umožavati, postavljati u niz, već isključivo se utvrđivati ili protivstavljati se jedni drugima. (Prim. prev. ono »reči R« odnosi se na nabrojane reči: la terre, la matiere, la pierre, le verre, le fer.)

45. Postoji uvek više od jednog aforizma.

46. Uprkos njenom fragmentarnom izvodenju, oni nose beleg, sećanja na totalitet, u isti mah ruševine i zdanja.

47. U njenoj mnogostrukoj suprotstavljenosti, mogu se uvek iznova izvoditi dijalektički momenti, apsolutno znanje sačuvano u tezi ili u antitezi. Predgovor jednoj kratkoj raspravi o negativnosti u arhitekturi. Kako jednom arhitekturnom prekidu ponovo oduzeti smisao, funkciju, svršljivost (posao negativnog) u jednom novom građenju.

48. Suprotno od onoga što se čini, »dekonstrukcija« nije arhitekturna metafora. Reč treba da imenuje misao arhitekture, misao na delu. Pre svega to nije metafora. Ne oslanja se više ovde na pojam metafore. Potom dekonstrukcija treba pre svega da dekonstruiše, kako joj ime govori, samu konstrukciju, strukturalni ili konstruktivistički motiv, njegove šeme, institucije i pojmove, njegovu retoriku. Ali dekonstruisati takode striktno arhitekturnu konstrukciju, filozofsku konstrukciju pojma arhitekture, taj model pre prilici ideji sistema u filozofiji nego teoriji, praksi i podučavnu arhitekture.

49. Ne dekonstruišu se superstrukture, zadržavajući rad krajnjeg dostizanja počela, izvornoga tla, poslednjeg temelja arhitekture ili misli o arhitekturi. Ne čini se povratak na čistotu, ili vlasništvo, na suštinu arhitekture SAME. Valja pokazati osnovnu sumu i opozicije koje uvode: »osnov/površina«, »supstanca/kvalitet«, »suština/slučaj«, »unutra/izvan«, i naročito, »fundamentalno istraživanje/svrhovito istraživanje«, ova poslednja opozicija ima goleme posledice.

50. Angažman, oplada: uračunati tu nužnost arhitekturnu ili anarhitekturnu, bez rušenja, bez uvođenja samo negativnih posledica. Neutemeljenost jedne »dekonstruktivističke« (»deconstructrice«) arhitekture i afirmativnost, može doneti vrtoglavicu, ali to nije praznina, ne ostaje beznade i kaos, hiauts destrukcije. Obratno, nije više Hajdegerova DESTRUKTION ono što treba pretpostaviti projektu. Još manje nečuvna DESOBSTRUKTION koja oduzima unakaraduje naš jezik.

51. Ni Vavilonska kula, ni Nemrod, ni Pop. Između KHORA i ARCHE, možda, ako bi bila jedna arhitektura koja nije, u tome IZMEDU, ni grčka ni jevrejska. Jedan niz još uvek neprebrojiv, jedna druga serija aforizama.

52. Održavati, uprkos iskušenjima, uprkos svim mogućim razvlačenjima, šansu za aforizam, to je čuvati u prekidu, bez prekida, obećanje davanja mesta. ako je potrebno. Ali ono nikada nije dato.

● Predgovor za MÉSURE POUR MÉSURE. ARCHITECTURE et PHILOSOPHIE

Prevod: Petar Bojanić